

PIRATES I CORSARIS. ELS ATACS CONTRA VILA-SECA I LA COSTA DEL CAMP DE TARRAGONA

PERDRO OTIÑA HERMOSO

Text basat en la conferència feta a l'Arxiu de Reus el dia 17 de maig de 2017

La constant presència de pirates i corsaris al cap de Salou va dificultar notablement el desenvolupament comercial del Camp de Tarragona. Com és conegut, el port de Salou va exercir des d'almenys el segle XIII fins a la Guerra del Francès com autèntic eix vertebrador de bona part del comerç del territori. Els atacs als vaixells que navegaven davant seu o aquells que estaven esperant per descarregar o carregar mercaderies feia minvar la riquesa del territori.

Conscient la ciutat de Tarragona del poder comercial del territori, els intents de la capital per minvar el port de Salou en benefici propi van ser una constant durant la baixa edat mitjana i l'edat moderna. Per a això es van servir de diversos mecanismes: d'una banda van intentar i en ocasions van aconseguir, com va succeir en època de Ferran II, que la Corona hi prohibís l'embarcament i desembarcament de mercaderies. D'altra banda, també van intentar evitar l'auge del port intentant dinamitar qualsevol intent de Vila-seca, Reus i de la Comuna del Camp de fortificar-lo; per contra, tots enviaven recursos a Tarragona per reparar les muralles i fortificar la plaça. Sens dubte els recursos econòmics que durant el segle XVI reclamava la Comuna del Camp per fortificar Salou van ser els que van faltar per aconseguir tenir un territori més ric i pròsper.

Els atacs contra Barenys, Vila-seca, Vilaafortuny i territoris propers va comportar la pèrdua de població, bestiar i collites. Les persones capturades eren embarcades i transportades als ports del nord d'Àfrica on una vegada desembarcades eren classificades en funció del sexe, ofici, habilitats, etc. D'aquesta manera els captius que eren pilots de vaixells, oficials de l'exèrcit, dones i nens tenien més valor que un captiu sense ofici. Molts dels homes acabaven lligats al rem d'una galera. Alguns renegaven de la fe cristiana per tal d'obtenir una vida millor. Gràcies a les tasques dels pares redemptors i de jueus establerts a l'indret alguns podien tornar a casa; altres, conversos, guiaven els pirates i corsaris fins als portals de moltes viles amb l'objectiu d'aconseguir algun tipus de recompensa del seu amo, buscant fortuna o simplement com a venjança contra els seus antics convilatans.

Altres captius tenien més sort i quan els corsaris arribaven als vaixells, aixecaven bandera per tal de negociar-ne el retorn. Seguint aquesta estratègia es van recuperar l'any 1530 tres traginers reusencs; l'any 1534, per quatre veïns de la Selva del Camp es van demanar 280 lliures; l'any 1565 rescatar vint persones va costar més de mil ducats, i de la mateixa manera es va produir el rescat de vint-i-nou persones a Tarragona l'any 1569.

En conseqüència, la problemàtica va provocar notables alteracions a les poblacions, que van comportar una crisi econòmica a la zona en el sentit relacionat amb el tràfic marítim. En aquest sentit, com ja s'ha comentat, un cas especialment singular va ser Barenys. La petita vila tenia aproximadament uns trenta focs l'any 1392 i després dels atacs que va patir entre 1406 i 1408 passa a quedar completament abandonada. Tan sols es coneixen en aquest moment l'existència de terratinents però cap habitant. La població va haver de recuperar-se progressivament, però segurament mai va arribar a aconseguir els trenta focs de finals del segle XIV. A finals del segle XV amb prou feines hi havia tres focs, i després dels atacs de Dragut i Salah Reis, el 1553 únicament se'n documentava un. El territori veí de Vilafortuny sembla portar una dinàmica similar al de Barenys. El 1397 presentava disset focs. L'any 1411 se'n documentaven vuit i a finals del segle XV només un. El 1553 i el 1564 hi havia tres focs.

Pel seu costat, Vila-seca va poder aguantar la població i progressivament va anar en augment, tot i que li va costar obtenir un ascens poblacional. D'aquesta manera, el 1392, a Vila-seca del Comú es documentaven quaranta focs i a Vila-seca de Solcina, vint-i-cinc. Després dels atacs dels corsaris de la primera dècada del segle XV, consten setze focs a Vila-seca del Comú i vint-i-quatre a Vila-seca del Solcina. A finals del segle XV, Vila-seca del Comú havia doblat els seus focs, amb trenta-sis, mentre que Vila-seca de Solcina es quedava amb vuit. El 1553, una vegada unides les dues viles, es documenten setanta llars, i una dècada després, setanta-tres.

També l'activitat pesquera es va veure afectada. Les poques barraques per guardar els arts dels pescadors que es construïen de tant en tant a la zona del Racó de Salou eren assaltades, robades i cremades sistemàticament. La mateixa sort corrien les barques de pesca.

El territori mirava de defensar-se construint muralles al voltant dels nuclis urbans, a la costa i principals vies de comunicació. Amb tot, en diverses ocasions es produeixen destruccions parcials o totals d'aquestes viles properes al mar. Com exemple indiquem les esglésies del petit lloc de Barenys i la de Vilafortuny, saquejades i destruïdes l'any 1550. Els dos edificis religiosos no es van tornar a reedificar mai, i el papa Gregori XIII (1572-1585) va emetre una butlla el dia 9 de desembre de 1574 a Roma en la qual es deixava clar que a la zona només hi habitaven

algunes persones en cases del camp i que Barenys havia estat completament destruïda i abandonada. Totes dues parròquies, la de Barenys i Vilafortuny, van ser unides en una de sola i tenien com a rector el canonge tarragoní Joan Giol. Les rendes eren escasses i la població gairebé inexistent a conseqüència de la inseguretat de la zona. Així les coses el Papa va considerar que les rendes fossin incorporades al seminari que poc temps abans havia fundat a Tarragona l'arquebisbe Cervantes. La cura de les ànimes dels parroquians va ser traspasada a les parròquies veïnes, és a dir, Santa Maria de Cambrils i Sant Esteve de Vila-seca

A l'octubre de 1575, però, l'arquebisbe va autoritzar que s'acabés d'enderrocar l'església de Barenys, i que amb les seves pedres i les de la de Vilafortuny es construís una nova església per la parròquia a la partida del mas de l'Oliver, localitzada a Vilafortuny, dins de l'actual terme municipal de Cambrils.

Costaria trobar el motiu pel qual la monarquia hispànica, durant el segle XVI, no va apostar fermament per fortificar el cap de Salou, com sí ho va fer a Roses, les Balears o Perpinyà. A manera d'hipòtesi considerem que Carles I i posteriorment el seu fill Felip II tenien por a una possible invasió otomana en companyia dels francesos amb els quals durant bona part del segle van ser aliats. Les activitats de pirates i corsaris quedaven a la gestió local i molt possiblement es considerava que l'impacte sobre el territori era menor del que realment es vivia *in situ*.

Les diferents guerres també passaren factura a Vila-seca, però després de la Guerra dels Segadors es detecta l'intent definitiu d'edificar un torre o fortalesa al port per seguretat del territori. Els vila-secats i les viles que configuraven la Comuna del Camp, com que eren conscients que la torre únicament vigilava i prestava servei al port, mantenien a la Guardieta un punt de vigilància encara al segle XVIII. Des d'aquest punt es controlava plenament tant la part de llevant com la de ponent del cap de Salou. Amb tot, la presència d'aquesta torre, lligada a la de Barenys, l'establiment de tropa professional per tal de resguardar el port i la construcció durant el segle XVIII de bateries de costa que aportaven força de foc, va provocar que l'activitat de pirates i corsaris contra el cap de Salou i el seu territori immediat minvés notablement. Ara els pirates nord-africans dedicaven els seus esforços a donar caça a vaixells a mar obert i només en casos puntuals s'arriscaven a establir combat amb les bateries de la costa.

D'altra banda, segons s'ha vist anteriorment, les muralles de Vila-seca no van ser suficients per resistir els atacs dels pirates i corsaris, com tampoc ho van ser, fins al segle XVIII, les fortificacions del cap de Salou. La gran quantitat d'impostos que s'havien de pagar així com la falta de recursos materials complicaven notablement les contribucions per defensar la vila. Al seu

territori històric, Barenys, atacada molt violentament en diverses ocasions, propera al port de Salou i sense muralles, va quedar deserta, i va arribar a desaparèixer com a vila el 1550. Avui dia, l'anomenada Torre Vella, localitzada al final del camí de Reus, és l'únic testimoni del passat de Barenys.